

نگرش فلسفی - ۱۶

نویسنده

پژمان گلچین

حدال عقل و اسطوره  
در پوستان باستان

کتابخانه  
نقد و نگاه خاص

نوشته‌ی

پژمان گلچین

ناشر: نشر نگاه معاصر (وابسته به مؤسسه پژوهشی نگاه معاصر) / مدیر هنری: باسم الرسام  
روفجینی و صفحه‌آرایی: حروفجینی هما (امید سیدکاظمی) / چاپ اول: ۱۳۹۳  
شمارگان: ۱۱۰۰ / قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان / شابک: ۵-۸۰-۵۷۴۷-۶۰۰-۹۷۸

نگاه معاصر

نشر نگاه معاصر

نشانی: مینی سیتی - شهرک محلاتی - فاز ۲ مخابرات - بلوک ۳۸ - واحد ۲ شرقی  
تلفن: ۴۸۴۱۹ / پست الکترونیک: negahc\_moaser@yahoo.com

|                         |                                                         |
|-------------------------|---------------------------------------------------------|
| سرشناسه                 | گلچین، پژمان، ۵۹ -                                      |
| عنوان و نام پدیدآور     | جدال عقل و اسطوره در یونان باستان / نویسنده پژمان گلچین |
| مشخصات نشر              | تهران: نگاه معاصر، ۱۳۹۳.                                |
| مشخصات ظاهری            | ۴۰۴ ص.؛ مصور، جدول؛ ۵/۲۱/۴ - ۴/۵ - ۴/۵                  |
| فروست                   | نگرش فلسفی؛ ۱۱.                                         |
| شابک                    | ۲۰۰۰۰۰ ریال: ۵-۸۰-۵۷۴۷-۶۰۰-۹۷۸                          |
| وضعیت فهرست‌نویسی: فیا. |                                                         |
| یادداشت                 | کتابنامه: ص. ۳۹۱.                                       |
| یادداشت                 | نمایه.                                                  |
| موضوع                   | فلسفه یونانی.                                           |
| موضوع                   | لوگوس (فلسفه).                                          |
| موضوع                   | اساطیر یونانی.                                          |
| موضوع                   | یونان.                                                  |
| رده‌بندی کنگره          | ۱۳۹۳ گ ۸ ۲ ف / B ۱۱۵                                    |
| رده‌بندی دیویی          | ۱۸۰                                                     |
| شماره کتابشناسی ملی     | ۳۴۳۴۰۴۳                                                 |

این تحقیق راه با یاد هراکلیتوس، پارمنیدس، ایمانوئل کانت و تمام کسانی که با حضور میل و دغدغه فیلسوفی نزد خویش، زندگی گذراندند و با روشنایی حضور خود، در بیابان طبیعت، نقطه‌ی پنهانی از این جهان تاریک راه آشکار کردند و وضوح بخشیدند، آغاز گردهمایی،

با یاد تلاشگران بی‌شمار چندی: محمدعلی فروغی، شرف‌الدین خراسانی (شرف)، محمدحسن لطفی، محمدحسین هوش، حمید عنایت و ...، و تقدیر و تشکر از اندیشه‌ورزانی چون: کریم مهدی، شوهر صانعی دره‌ییدی، محمدرضا بهشتی، داریوش آشوری، محمود عبادیان، یدالله حسن شیرشمس‌الدین ادیب‌سلطانی، محمود خاتمی، صمد موحد، بابک احمدی، عبدالحمید نقیب‌زاده، مصطفی ملکیان، محمدرضا نیکفر، مهدی قوام صفری، و خیلی‌ها، دیگر. بابت حجم تألیف‌ها و ترجمه‌های وسیع و باارزش ایشان، کار را ادامه داده و می‌رسانم، با این بگویم که، تحقیق فوق را تقدیم می‌کنم به:

ارسطو و شاگردان مدرسه‌ی لویکوم<sup>۱</sup>

1. En: Λοκίον Gr: Lukeion

لویکوم، مکانی بود که ارسطو طالیس ملقب به ارسطو، درس‌های خود را به شاگردانش ارائه می‌کرد و نام اصلی لویکون یا لویکوم از واژه‌ی لیکئوس (lykeios) که در دوره‌ی باستان خطاب به آپولون می‌شد، وام گرفته شده است. آپولون تحت نام‌ها و کارکردهای متنوعی در نظر گرفته می‌شد، و لیکئوس، نامی برای آپولون بوده که به عنوان حامی گله و حافظ آنها از چنگال گرگ‌ها به کار برده می‌شده است (Stuttgart, Alfred Krämer Verlag, 2005, 16). لذا شاید مفهومی که ارسطو برای مدرسه‌اش انتخاب کرده است از این مضمون نیز بهره‌ای برده باشد. مواد پژوهشی در مدرسه‌ی فوق شامل چیزی می‌شد که امروزه به عنوان تحقیقات فلسفی در نظر گرفته می‌شود. ارسطو و همکارانش، کسانی چون، ثوفراستوس، ائودموس و آریستوگستوس، برنامه‌های تحقیقاتی خود را از میان چیزها و افرادی مرتبط با مباحث، گیاه‌شناسی، طبقه‌بندی جانوری، موسیقی، ریاضیات، نجوم، پزشکی، کیهان‌شناسی، فیزیک، تاریخ فلسفه،

نیز، از جناب آقای منوچهر پزیشک، به علت حوصله‌ی بسیارشان برای خواندن چند بخش از فصل‌های این کتاب، و راهنمایی‌های ایشان، بابت اصلاح برخی کلمات و اصطلاحات به‌کاررفته و نیز اضافه و کم نمودن برخی مطالب داخل متن، تشکر فراوان می‌کنم، و همچنین از حضور دوست عزیزم مهدی صاحبکار گل‌سرا، که سال‌های سال است، در وضعیتی خاص و گاهی پراکنده، هم‌پرسگی خود را با ایشان گذرانده و می‌گذرانم تشکری به‌غایت گهربار دارم. نیز، از علی نجات‌غلامی عزیز که بی‌دریغ و چونا‌یاری دررسیده و باوفا، در ترجمه‌ی روان و خوانای برخی مطالبی<sup>۱</sup> که تهیه کرده‌ام، مشارکت کردند و هیچ لطفی در این رابطه را از من دریغ نکرده و در اصلاح هرچه بیشتر کلیت این کار، به بنده راهنمایی‌های ارزنده‌ای را ارائه کردند، تشکر مخصوص دارم. نیز به علت اینکه، از بسیاری قسمت‌های این کار، به عنوان پایان‌نامه‌ی دوره‌ی کارشناسی ارشد<sup>۲</sup> اینجناب استفاده شده است از اساتید محترم، سرکار خانم دکتر مریم ثقفی و جناب آقای دکتر محمد اکرم، به عنوان شاگرد ایشان، از آن سروران ممنونم. همچنین از خانم سمیه اسکندری عزیز که با صرف حوصله‌ی فراوان، در باهم‌خوانی متن، و نیز تایپ مطالب، کمک‌دست اصلی بوده، نهایت سپاسگزاری را دارم.

از طرفی دیگر، بایستی تشکری فراوان داشته باشم، از تمام دوستانی که مدت‌هاست به عنوان مغزهایی سرشار از میل به دانستن، به‌معمول را در بر گرفته‌اند و هر لحظه و هر زمان که دیداری تازه می‌شود یا می‌شد، چیز تازه به‌خاطرمان نمی‌آید یا نمی‌آمد، جز انباشتی از چربی‌ها و حرف‌ها و گفتگوهای بس مفید دوستان قدیم و جدید. کسانی که شاید بتوان گفت، انگاری، در حال طی کردن همان مسیر آغازین آکادمی‌ها در یونان باستان بوده‌اند و هستند. شایسته است، از تمام آنها، تنها به خاطر همین که در زمانی، بودند، و برخی‌شان، هنوز هم هستند، و دائم، صبرشان راه بر این دایره وجود، افزون می‌کنند، تشکری وافر، و به نوع خودش خاص، داشته باشم. از آن بابت، نام‌ها را در اینجا، برای

هنرها، نفس‌شناسی، اخلاق، علم معانی بیان، و تئوری‌های شهرگردانی و دولت‌گردانی می‌کشد (Christopher Shields, 2007, 20-1)، و شاید بتوان گفت، جامع مفاد تحقیقاتی که از دیروز تا امروز، بشر با آن دست به گریبان بوده، همان مطالب کلی‌ای بوده است که، در گذشته‌هایی بسیار دور، در مدرسه‌ی ارسطو به آن پرداخته می‌شده. لازم به ذکر است که رسمی‌ترین انتقادات ارسطو به افلاطون در این مقطع که لוקیوم را تأسیس کرده است، انجام شد.

۱. مطالبی که، توسط اینجناب بنا به ضرورت، با خوانش متن اصلی (انگلیسی)، از آن زمینه، انتخاب شده و با ترجمه‌ی روان و نیک جناب آقای علی نجات‌غلامی، نهایی گردیده و در متن این کتاب گنجانده شده، جهت پاسداشت از زحمات ایشان، به صورت زیرنویس و بدین صورت «ترجمه: غ» در متن اصلی، معرفی می‌شود.

۲. دانشگاه آزاد، تهران مرکز.

تاریخ و به بادگار حک می‌کنم، با این امید که، روزی، تمام انسان‌های ساکن در شهرهای آینده‌ی ایران، به چنین روزگاری دچار شوند؛ به طوری که، همیشه به یاد داشته باشند، پرسش، تنها راه رسیدن به آگاهی است، و پرسیدن از امور پرسیدنی، فراوانی در زندگی، و گسست از وضعیت یا وضعیت‌های غیر عقلانی راه برای همه، به همراه خواهد داشت، که بنا به قاعده‌ی طبیعت، چنین پیشامدی، نهایت خیر، برای انسان ساکن در شهر، خواهد بود.

لذا، ضمن تشکر از همه‌ی ایشان، به ترتیب زمان آغاز آشنایی و به صورت الفبایی، اسامی افراد و جمع‌های متعددی که، در آنها، روزگار گذرانده‌ام را بدین شرح، معرفی می‌کنم: همنشینان خانواده: پدر و مادر عزیزی که با باب کردن فضای گفتگو و انتقاد، و ابقای میل نپذیردن هر امری بی‌دلیل؛ نزد افراد خانواده، مرا برای جهانی به غایت رازآلود آماده کردند و خود، جوان کوهی از صبر، بر مسیر پرتلاطم زندگانی، به نظاره نشستند و دم بر نیاوردم، مگر آنجایی که عقل ایشان حکم می‌کرد. شجاعانه ماندند و شجاعانه از خطاهای ما پرسیدند. تارمانه بگذرد و زمینه عوض شود.

همنشینان بهرورد: فاطمه امینی، علیرضا بهنام، اکبر رئیسی، وحید ذوقی، محمد رؤیت‌وند، حسن رؤسان بهروردی، جواد ضمیری، مژگان عیاری، شهرام فتحی، رضا قائمی، رامین کاوه، امیر معاریان، سام ناصح، آرمن نقیبزاده، انوش نیکروح. ۱۳۷۳ همنشینان مشهد ۱: حسن ازرم، عباس ابرانی، فاطمه افتاده، وحید جلال‌زایی، داود حضرتی، فرنگیس خوش‌بین، زهره نگهبان، حسین سروش، شهریار شاطری نجف‌آبادی، حسین شریفی، حسین قاضلی، پریوش قیاسی، مهدی قیاسی، جعفر نیرومند، حمید وهاب‌زاده. ۱۳۷۶

همنشینان بابل: فرشیده اسدی، احسان پویافر، حمید ضمیری، زهرا خوجویان، رضا رستمی، محسن زال، حسام سلامت، زمان شجاعی، مهتابی صاحبکار گل‌سرا، احسانه عسکری‌زاده، جولان فرهادی بابادی، یوسف فرهادی بابادی، بهشت‌زیمایی، حسین میربابا، ایمان نمیدیان‌پور، نفیسه نمیدیان‌پور. ۱۳۷۸

همنشینان مشهد ۲: قاسم توکلی، سجاد رجبی، علی خوشی، سید عطاء، ممنت عطاریانی. ۱۳۸۴

همنشینان مشهد ۳: ایرج آذر‌فرا، غلامرضا اصفهانی، علی باغستانی، حسین تقوی، رضا جمیلی، وحید خوشنویس، حجّت دهباشی، جواد رضوانی، بهنام شفیع، عنایت کراماتی. ۱۳۸۶

همنشینان مشهد ۴: ابوالفضل حاجی‌زادگان، عباس خانی، یحیی شعبانی، ملیحه قاسم‌پور مقدم. ۱۳۸۶

و نیز، در نسبت با افرادی که، هریک به تنهایی و به دلایلی غیر مشابه، صرفاً بنا به حضور ایشان در زندگانیم، بهره‌ها برده‌ام و پرسش‌ها از خود پرسیده‌ام؛ آقایان: نورالله نیشابوری، جلیل امجدی، یدالله آقاییگلو، محسن خوش‌قولی، حمید مقدم، حسن مؤذن‌زاده، علیشاه مولوی، ناصر غفاری، ماشاءالله جعفرنیا، حیدر جنگجو، مصطفی علیان، غضنفریان، خلیل‌پور و ناصح، آخرین تشکر را ابراز می‌کنم، و خصوصی‌ترین پاسداشتم را، به آن فرهنگبانان گمنام و بنام، تقدیم می‌نمایم.

۲۸ مرداد ۱۳۹۰ خورشیدی

www.ketab.ir

## فهرست

|     |                                              |
|-----|----------------------------------------------|
| ۱۳  | پیش‌گفتار                                    |
| ۱۵  | مقدمه                                        |
| ۲۵  | خلاصه‌ی فصل‌های کتاب                         |
| ۳۹  | فصل یک: بررسی نحوه‌ی شکل‌گیری یونان باستان   |
| ۴۴  | موقعیت جغرافیایی یونان باستان                |
| ۴۷  | اقوام جدید و اقوام ساکن قبلی                 |
| ۵۴  | همسایگان یونان باستان                        |
| ۵۴  | منابع اقتصادی اولیه و کسب و کار یونان باستان |
| ۵۸  | آغاز نشانه‌های شکل‌گیری یونان فلسفی          |
| ۶۳  | فصل دوم: عصر اسطوره‌ای یونان                 |
| ۶۵  | تعریف اسطوره                                 |
| ۷۸  | اسطوره‌پردازان یونانی                        |
| ۸۸  | شخصیت‌های اسطوره‌ای در یونان باستان          |
| ۱۰۹ | مفاهیم اسطوره‌ای در اسطوره‌های یونان باستان  |
| ۱۱۱ | ۱. افسانه‌ی آفرینش                           |
| ۱۱۴ | ۲. خدایان                                    |
| ۱۱۸ | ۳. انسان                                     |
| ۱۲۱ | ۴. قهرمانان                                  |
| ۱۲۵ | ۵. شیء ممنوعه                                |

|          |               |
|----------|---------------|
| ۱۲۸..... | ۶. مرگ.....   |
| ۱۳۰..... | ۷. طبیعت..... |
| ۱۳۳..... | ۸. تقدیر..... |

|          |                                                         |
|----------|---------------------------------------------------------|
| ۱۳۹..... | فصل سوم: آغاز عصر لوگوس باوری و شکل گیری لوگوس.....     |
| ۱۴۳..... | تعریف لوگوس.....                                        |
| ۱۴۶..... | تاریخچه‌ی تحولات مفهومی لوگوس.....                      |
| ۱۵۳..... | گروه‌های مری موجود در آن عصر.....                       |
| ۱۵۶..... | ۱. ملطی‌ها.....                                         |
| ۱۶۳..... | ۲. فیثاغورس.....                                        |
| ۱۷۰..... | ۳. تغییر باورهای آریایی با نمایندگی کامل هراکلیتوس..... |
| ۱۷۶..... | ۴. ثبات اندیشه‌ی الهی.....                              |
| ۱۸۲..... | ۵. گروه‌های پرسش قدس دیگر.....                          |
| ۱۹۱..... | انواع لوگوس.....                                        |
| ۱۹۴..... | ۱. لوگوس بیرونی.....                                    |
| ۲۰۰..... | ۲. سوفسطائیان و لوگوس سوفیست.....                       |
| ۲۱۴..... | ۳. لوگوس درونی.....                                     |

|          |                                                                          |
|----------|--------------------------------------------------------------------------|
| ۲۱۹..... | فصل چهارم: بررسی لایه‌ی میانی دانش در یونان باستان.....                  |
| ۲۲۲..... | بررسی تحولات در لایه‌ی میانی دانش در یونان باستان.....                   |
| ۲۲۶..... | ۱. شکل‌گیری دولت‌شهرها؛ (شهروند، شهریار، شهر).....                       |
| ۲۳۳..... | مفهوم شهروند و شکل‌گیری دولت و حکومت.....                                |
| ۲۴۰..... | قانون یا نوموس، و سولون به عنوان اولین قانون‌گذار عصر جدید در یونان..... |
| ۲۴۸..... | بررسی مجدد مفهوم شهروند و نسبت آن با دولت‌شهر.....                       |
| ۲۵۰..... | ۲. شکل‌گیری روابط و مناسبات اقتصادی جدید.....                            |
| ۲۵۶..... | ۳. توسعه‌ی علم پزشکی و شکل‌گیری مفهوم فرد واجد بدن عمومی.....            |
| ۲۶۶..... | ۴. شکل‌گیری علم نجوم.....                                                |
| ۲۷۰..... | ۵. شکل‌گیری مفاهیم جدید در نگارش.....                                    |
| ۲۷۲..... | شعر قدیم و شعر جدید.....                                                 |
| ۲۷۸..... | تراژدی و کمدی.....                                                       |
| ۲۹۸..... | تاریخ‌نگاری و تاریخ‌نگاران.....                                          |

|     |                                                                              |
|-----|------------------------------------------------------------------------------|
| ۳۱۰ | ۶. آغاز رسمی علم ریاضی                                                       |
| ۳۲۵ | ۷. نحوه‌ی مواجهه با ماده                                                     |
| ۳۲۵ | ۸. رفتن به سمت مفهوم آرخه                                                    |
| ۳۳۵ | چرخش نگرگاه از میتوس به لوگوس                                                |
| ۳۴۱ | ۱. نقش آتش به عنوان یکی از مهمترین عناصر اسطوره‌ای، در باز نمودن مفهوم لوگوس |
| ۳۴۲ | ۲. نقش باقی عناصر اسطوره‌ای و غیر اسطوره‌ای در چرخش فوق                      |
| ۳۸۱ | نتیجه‌ی نهایی                                                                |
| ۳۸۵ | □ سه‌ها                                                                      |
| ۳۹۱ | □ منابع                                                                      |
| ۳۹۷ | □ نمایه                                                                      |